

Shri Shivaji Education Society, Amravati's
Y.D.V.D. Arts, Commerce College, Teosa. Dist-Amravati

Books No: 1

संघर्ष विदर्भाचा

(ब्रिजलाल बियाणी यांच्या कार्यातील)

Sangharsha Vidarbha

(Working of Brijlal Biyani)

प्रा. डॉ. कुसमेंद्र गं. सोनटक्के

एम.ए.(इतिहास), नेट, एम.फिल, पीएच.डी., डि.लिट.

(Signature)

Principal

Y.D.V.D. Arts, Commerce
College, Teosa, Dist. Amravati

संघर्ष विदर्भाचा (ब्रिजलाल बियाणी यांच्या कार्यातील)

लेखक : प्रा. डॉ. कुसमेंद्र गं. सोनटक्के

(c) सौ. कल्पना सोनटक्के

प्रथम आवृत्ती - मार्च 2020

आधार पब्लिकेशन

हनुमान मंदिराजवळ, पाठ्यपुस्तक मंडळासमोर,

वि.म.वि. कॉलेजच्या मागे, अमरावती

मोबाईल : 9921628304

Email- aadharpublication@gmial.com

मुखपृष्ठ संकल्पना

विलास पवार

सरिता ग्राफिक्स, अमरावती

अक्षरजुळवणी

सरिता ग्राफिक्स, अमरावती

मुद्रक

आधार पब्लिकेशन, अमरावती

किंमत रू. 300/-

ISBN : 978-93-89478-17-4

अनुक्रमणिका

	प्रस्तावना	
प्रकरण-१	ब्रिजलाल बियाणी यांचे चरित्र	...१-३६
	प्रस्तावना	... १
१.१	विदर्भाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी	... २
१.२	अकोला जिल्ह्याचा इतिहास	... १२
१.३	ब्रिजलाल बियाणी यांचा जन्म व बालपण	... १७
१.४	ब्रिजलाल बियाणी यांचे शिक्षण	...२२
१.५	ब्रिजलाल बियाणी यांचे कौटुंबिक जीवन	...२९
	संदर्भ	...३२-३६
प्रकरण-२	ब्रिजलाल बियाणी यांचे राजकीय कार्य	... ३७-८१
	प्रस्तावना	...३७
२.१	ब्रिजलालजी बियाणी यांचा राजकारणातील प्रवेश	...३७
२.२	ब्रिजलालजीचे महाराष्ट्रातील काँग्रेस पक्षाच्या उभारणीतील योगदान	...४१
२.३	ब्रिजलालजीची अकोला नगरपालिकेमधील नियुक्ती व राजकीय वाटचाल	...४५
२.४	विदर्भ प्रांतीय काँग्रेस कमिटी मधील कार्य	...४९
२.५	ब्रिजलालजीचे स्वातंत्र्य आंदोलन व सत्याग्रहातील भूमिका	...५५
२.६	ब्रिजलालजीचे लोक प्रतिनिधी म्हणून केलेले कार्य	...७०
	संदर्भ	...७७-८१
प्रकरण-३	ब्रिजलाल बियाणी यांचे विभक्त विदर्भाकरिता केलेले कार्य	..८२-११५
	प्रस्तावना	...८२
३.१	निजामाच्या वर्चस्वातून विदर्भाची मुक्तता	... ८५
३.२	महाविदर्भ आंदोलन	...९१
३.३	वेगळ्या विदर्भाकरिता केलेले आंदोलन	...९८
३.४	नाग विदर्भ आंदोलन	... १०६
	संदर्भ	...११३-११५
प्रकरण-४	ब्रिजलाल बियाणी यांचे सामाजिक कार्य	...११६-१५९
	प्रस्तावना	... ११६

४.१	मारवाडी सेवा संघाची स्थापना	... ११८
४.२	जाती व्यवस्थेला विरोध	... १२४
४.३	अस्पृश्याकरीता सुधारणावादी कार्य	... १२७
४.४	हिंदू-मुस्लीम ऐक्य प्रस्थापित	... १३६
४.५	शैक्षणिक व साहित्यिक योगदान	... १४२
	संदर्भ	... १५६-१५९
प्रकरण-५	ब्रिजलाल बियाणी यांचे 'स्त्री' विषयक कार्य	... १६०-१९२
	प्रस्तावना	... १६०
५.१	'स्त्री' ची पूर्वस्थिती	... १६२
५.२	राजकीय क्षेत्रातील 'स्त्री' चा सहभाग	... १६९
५.३	पडदा पद्धती विरुद्ध संघर्ष	... १७९
५.४	हंडा पद्धती विरुद्ध लढा	... १८२
५.५	बालविवाह विरुद्ध कार्य	... १८५
	संदर्भ	... १९०-१९२
प्रकरण-६	ब्रिजलाल बियाणी यांचे आर्थिक कार्य	... १९३-२२५
	प्रस्तावना	... १९३
६.१	भारताची पूर्वीची आर्थिक स्थिती	... १९३
६.२	ब्रिजलालजीचा आर्थिक दृष्टीकोन	... १९८
६.३	ब्रिजलालजीचे औद्योगिक क्षेत्रातील कार्य	... २०३
६.४	ब्रिजलालजीचे व्यापारी वर्गाविषयीचे योगदान	... २०७
६.५	ब्रिजलालजी यांनी केलेले मजूर वर्गाविषयीचे कार्य...	... २११
६.६	ब्रिजलालजीचे शेतकरी वर्गाविषयीचे कार्य	... २१७
	संदर्भ	... २२३-२२५
प्रकरण-७	उपसंहार	... २२६-२३३
▶	संदर्भग्रंथ सूची	... २३४-२४०
▶	परिशिष्ट-१ ...	२४१
▶	परिशिष्ट-२ ...	२४२
▶	परिशिष्ट-३ ...	२४३-२४४
▶	परिशिष्ट-४ ...	२४५-२४६
▶	परिशिष्ट-५ ...	२४७-२४८
▶	परिशिष्ट-६ ...	२४९-२५०
▶	छायाचित्रे	... २५१-२५५

लेखकाचा परिचय

- नाव : प्रा. डॉ. कुसमेंद्र गंगारामजी सोनटक्के
भ्रमणध्वनी : ९९२१६२८३०४
ई-मेल : krutikus0707@gmail.com
पत्ता : गजानन कॉलनी, व्हि.एम.व्हि.कॅम्प, अमरावती.
शिक्षण : एम.ए.(इतिहास), नेट, एम.फिल., पीएच.डी., डि.लिट.
नोकरी : सहयोगी प्राध्यापक, इतिहास विभाग प्रमुख, या.द.व.देशमुख कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, तिवसा, जि.अमरावती
प्रकाशीत : १) महात्मा फुल्यांची स्त्रीमुक्ती चळवळ
संदर्भ ग्रंथ : २) महात्मा फुल्यांच्या विचारातील नवसमाज
संशोधन मार्गदर्शक : संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ
शोध निबंध : एकूण ४०, आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय, राज्यस्तरीय तसेच जर्नल आदी शोध पत्रिकेत प्रकाशीत
पुरस्कार : १) विद्याभूषण पुरस्कार - २००६
२) ग्रंथोदय पुरस्कार - २०११
३) महात्मा ज्योतीबा फुले समाजगौरव पुरस्कार - २०१३
४) युवा गौरव मानवसेवा पुरस्कार - २०१४
५) फुले-शाहू-आंबेडकर स्मृतीगौरव पुरस्कार - २०१४
६) अण्णाभाऊ साठे समाजभूषण पुरस्कार - २०१४
७) राष्ट्रीय शिक्षकरत्न पुरस्कार - २०१८
८) महाराष्ट्र गौरव शिक्षकरत्न पुरस्कार - २०१९
आजीवन सदस्य : १) अखिल महाराष्ट्र इतिहास परिषद
२) फुले-आंबेडकर विद्वत् परिषद
३) बाबासाहेब आंबेडकर टिचर असोसिएशन
४) डॉ. पंजाबराव देशमुख अर्बन को-ऑप बँक, दर्यापूर
५) इंडियन नेट, सेट असोसिएशन
६) लॉर्ड बुद्धा टि.व्ही. मैत्री संघ
जिल्हा समन्वयक : अमरावती जिल्हा प्राध्यापक / शिक्षक संघटन
जिल्हा प्रतिनिधी : राष्ट्रीय आंबेडकरी इतिहास परिषद.
कार्यकारिणी सदस्य : अमरावती ग्रामीण विभाग, रा.तु.म.नागपूर व सं.गा.बा.अमरावती व गोंडवाणा विद्यापीठ गडचिरोली, इतिहास परिषद सन २०१९-२०
व्याख्याने : सामाजिक व शैक्षणिक क्षेत्रात विविध विषयावर व्याख्याने इ.

Aadhar Publication

New Hanuman Nagar, Infront of Pathyapustak Mandal, VMV Road, Amravati - 444604.

Email - aadharpublication@gmail.com. M.: 9595560278

978-93-89478-17-4

Books No: 2

Impact Factor-7.675 (SJIF)

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

March -2020

SPECIAL ISSUE-CCXV (215)

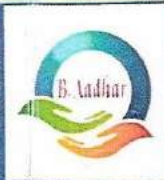
CONTRIBUTION OF WOMEN IN INDIAN ARTS, CULTUREAL,
HISTORY, MODERN SCIENCE & TECHNOLOGY

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr. N. J. Meshram
Principal
Y.D.V.D. Arts, Commerce &
Science College, Teosa ,
Dist. Amravati.

Executive Editor :
Dr. Kusmendra Sontakke
Head, Deptt. of History
Y.D.V.D. Arts, Commerce &
Science College, Teosa ,
Dist. Amravati.

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

Shri Shivaji Education Societys Amravati's
Y.D.V.D. Arts, Commerce & Science College, Teosa

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

Aadhar PUBLICATIONS

Principal
Y.D.V.D Arts, Commerce
College, Teosa, Dist. Amravati

B.Aadhar International Multidisciplinary Research Journal

Impact Factor - (SJIF) -7.675,
Special Issue

ISSN :
2278-9308
March
2020

Impact Factor - 7.675

ISSN - 2278-9308

B.Aadhar

Multidisciplinary International Research Journal

Peer-Reviewed Indexed

March - 2020

SPECIAL ISSUE - CCXV

**CONTRIBUTION OF WOMEN IN INDIAN ARTS,
CULTURE & MODERN SCIENCE & TECHNOLOGY**

Chief Editor :

Dr. Virag.S.Gawande

Editor :

Dr. N. J. Meshram

Principal

Y.D.V.D. Arts, Commerce & Science College, Teosa Dist.Amravati

Executive Editor :

Dr. Kusmendra Sontakke

Department of History

Y.D.V.D. Arts, Commerce & Science College, Teosa Dist.Amravati

Aadhar INTERNATIONAL PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

© All rights reserved with the authors & publisher

Price : Rs. 500 /

ii

Website - www.aadharsocial.com

Email - aadharsocial@gmail.com

संपादकीय

श्री शिवाजी शिक्षण संस्था, अमरावती द्वारा संचालित या.द.व. देशमुख कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, तिवसा, जि. अमरावतीच्या इतिहास विभागाद्वारे ०५ मार्च २०२० रोजी "Contribution of Women in Indian Arts, Cultural, History Modern Science & Teshnology" या विषयावर एकदिवसीय आंतरविद्याशाखीय राष्ट्रीय चर्चासत्राचे आयोजन होत असून या निमित्ताने शोधनिबंधाची स्मरणीका प्रकाशीत करताना आम्हाला आनंद होत आहे.

प्राचीन काळापासून स्त्रियांना मूलभूत हक्कांपासून प्रस्तापित व्यवस्थेने वंचित ठेवले होते. त्यामुळेच त्यांचा सर्वांगीण विकास खुंटला होता. अशाही स्थितीत ज्या स्त्रियांनी विविध क्षेत्रात मोलाचे योगदान दिले. त्यांची सुद्धा तत्कालीन इतिहासात फारसी नोंद घेतली नाही. भारताच्या विकासात ज्या स्त्रियांनी विविध क्षेत्रात महत्त्वपूर्ण भूमिका पार पाडली अशा स्त्रियांच्या कार्याची दखल घेणे इतिहासाचे महत्त्वाचे कार्य असते. स्त्रीचा विकास म्हणजेच देशाचा विकास होय. कारण संपूर्ण मानवजातीची जळणघडण मातेच्या संस्कारातूनच होत असते. म्हणून 'स्त्री' वर्गाच्या सर्वांगीण विकास व्हावा. याकरिता अनेक महापुरुषांनी अथक परिश्रम घेतले व स्त्रियांना आपल्या विकासाकरिता अनुकूल परिस्थिती निर्माण करून दिली. म्हणून आज स्त्रियांचे सक्षमीकरण झाल्याचे दिसते. स्त्रियांनी सर्वच क्षेत्रात आपली बौद्धिक क्षमता सिद्ध केली आहे. तरीपण तिच्यावर विविध स्तरातून मोठ्या प्रमाणात अत्याचार होत आहे. तिचे शोषण व छळ होत आहे. म्हणूनच आजच्याही आधुनिक काळात स्त्रियांना असुरक्षित वाटत आहे. त्यामुळे तिचे मनोबल खचत आहे.

म्हणूनच अशा स्थितीत स्त्रियांचे मनोबल वाढविण्याकरिता आजपर्यंत भारताच्या इतिहासात ज्या स्त्रियांनी भारताच्या जळणघडणीकरिता महत्त्वाची भूमिका पार पाडली. त्यांच्या कार्याला उजाळा मिळावा व त्यांच्या विविध क्षेत्रातील कार्याची दखल पुढील काळात घेवून येणाऱ्या पिढीकरिता प्रेरणादायी ठरावी हा उदात्त हेतू मनाशी बाळगून या राष्ट्रीय चर्चासत्राचे आयोजन केले आहे. या निमित्ताने स्त्रियांच्या कार्याची इतिहासात नोंद व्हावी या दृष्टिकोनातून स्मरणीकेचे प्रकाशन होत आहे. हे चर्चासत्र यशस्वी होईल याबद्दल निश्चितच खात्री आहे.

ही स्मरणीका सुबक व आकर्षित स्वरूपात छापून दिल्याबद्दल आधार सोशल रिसर्च अॅन्ड डेव्हलपमेंट ट्रेनिंग इस्टिट्यूट अमरावती चे संचालक प्रा. विराग गावंडे यांचे आभार मानतो. स्मरणीका संपादित करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एन. जे. मेश्राम व सर्व प्राध्यापक वृंद शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांची वेळोवेळी मदत झाली त्याबद्दल त्यांचे सुद्धा मनःपूर्वक आभार व्यक्त करतो.

संपादक

प्रा. डॉ. कुसमेंद्र सोनटक्के
इतिहास विभाग प्रमुख
या.द.व. देशमुख कला, वाणिज्य
व विज्ञान महाविद्यालय, तिवसा

Editorial Board

Chief Editor -

Prof.Virag S.Gawande,

Director,

Aadhar Social Research &

Development Training Institute, Amravati. [M.S.] INDIA

Executive-Editors -

❖ **Dr.Dinesh W.Nichit** - Principal, Sant Gadge Maharaj Art's Comm,Sci Collage,
Walgaon.Dist. Amravati.

❖ **Dr.Sanjay J. Kothari** - Head, Deptt. of Economics, G.S.Tompe Arts Comm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

Advisory Board -

❖ **Dr. Dhnyaneshwar Yawale** - Principal, Sarswati Kala Mahavidyalaya , Dahihanda, Tq-Akola.

❖ **Prof.Dr. Shabab Rizvi** ,Pillai's College of Arts, Comm. & Sci., New Panvel, Navi Mumbai

❖ **Dr. Udaysinh R. Manapatil** ,Smt. A. R. Patil Kanya Mahavidyalaya, Ichalkaranji,

❖ **Dr. Sou. Parvati Bhagwan Patil** , Principal, C.S. Shindure College Hupri, Dist Kolhapur

❖ **Dr. Jiro Akita** - Professor Of Economics Tohoku University. Japan

❖ **Dr.Usha Sinha** , Principal ,G.D.M. Mahavidyalay,Patna Magadh University.Bodhgay Bihar

Review Committee -

❖ **Dr. D. R. Panzade**, Assistant Pro., Yeshwantrao Chavan College, Sillod. Dist. Aurangabad (MS)

❖ **Dr.Suhas R.Patil** ,Principal ,government College Of Education, Bhandara, Maharashtra

❖ **Dr. Kundan Ajabrao Alone** ,Ramkrushna Mahavidyalaya, Darapur Tal-Daryapur, Dist-Amravati.

❖ **DR. Gajanan P. Wader** Principal , Pillai College of Arts, Commerce & Science, Panvel

❖ **Dr. Bhagyashree A. Deshpande**, Asstt. Professor Dr. P. D. College of Law, Amravati

Our Editors have reviewed paper with experts' committee, and they have checked the papers on their level best to stop furtive literature. Except it, the respective authors of the papers are responsible for originality of the papers and intensive thoughts in the papers.

- Executive Editor

Published by -

❖ **Prof.Virag Gawande Aadhar Publication Amravati 444604**

Email : aadharpublication@gmail.com Website : www.aadharsocial.com

Mobile : 9595560278

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	The Contribution of Women to the Indian English Novel : A Critical Study	Shrikant Govindsingh Thakur	1
2	The conductometric measurement of [ptcp] and [mtcp] at various molar concentrations	S.O.Mohod ^a , D. T. Tayade ^{b*} , N.J.Meshram, M.S.Lunge.	5
3	Women's Empowerment In India an Analytical Overview	Mr. Chandrakant B. Dhumale.	10
4	Women Empowerment	Dr. Meena K. Rokade	14
5	A Study on Issues and Challenges of Women Empowerment in India	Prof. Rahul G. Mahure.	17
6	Contribution Of Women In Modern Science And Technology	Prof.Suresh N.Gawai	22
7	Role of Libraries on Women Empowerment in Knowledge Society	Ravindra Vijay Patil	28
8	Necessary steps for Empowerment of Women and Girls in India	Dr.Dinesh A. Gundawar	33
9	Women in Development: A New Socio-Economic Perspective	Dr K. R. Nagulkar	36
10	A Study of Self Confidence of Wives and Adult Daughters of Alcoholics	Dr. Mina Kalele	39
11	Women Emporwerment And Co-Operatives	Ku. Ujwala Tekade	43
12	Food Consumption Pattern and Dietary Habits of Overweight Pregnant Women	Sharmila Kubde	46
13	Women Empowerment	Dr. Parag Kukade	50
14	आधुनिक काळात भारतीय कला आणि संस्कृतीत महिलांचे योगदान प्रा .अमिता मनोज चौधरी		55
15	महाराष्ट्रातील राजकारणातील स्त्री नेतृत्व-दिशा व दशा	प्रा. डॉ.संतोष बन्सोड	59
16	महानूभाव पंथीय आद्य स्त्री आचार्य कमळाऊसा : चरित्र व कर्तृत्व	डॉ. अण्णा वेद्य	62
17	श्रीमति इंदिरा गांधी यांचे भारताच्या विकासातील योगदान एक अध्ययन	प्रा.डॉ. व्ही.जी.वसु	65
18	समाज सेविका मंदर तेरेसा	डॉ. विजयसिंग किसनराव पवार	68
19	भारतीय साहित्यातील महिलांचे योगदान	प्रा. विनायक नथुराम तत्रे	70
20	मराठी सिनेमॅट्रीतील स्त्रि कलावंतांचा सहभाग	प्रा. डॉ. संजय एन. तुरूकमाने	75
21	मराठी विज्ञान कथालेखिकांचे विज्ञान साहित्यात योगदान	डॉ. सुलभा खर्चे / प्रा. रूपा ठाकरे	77

x

Website – www.aadharsocial.com

Email – aadharsocial@gmail.com

22	महिला सबलीकरण काळाची गरज : एक अभ्यास	प्रा.हनुमंत भारत सरतापे	81
23	मराठी साहित्यातील स्त्रीयांचे आत्मचरित्र लेखन	डॉ. सुवर्णा रा. गाडगे	83
24	राजमाता जिजाऊ यांचे स्वराज्य उभारणी योगदान	डॉ. संदिप एम. राजत	87
25	मराठी संत साहित्यात 'स्त्री' संतांचे योगदान	डॉ.गजानन भाऊराव मुंधे	90
26	भारतीय इतिहासातील स्त्रियांचे योगदान	प्रा. गौतम इंद्रजित हिंगोले	93
27	महिलांचे सक्षमीकरणासाठी कायदे व शासकीय योजना	डॉ. किशोर ज. क्षत्रिय	99
28	स्त्रियांचे सबलीकरण आणि स्त्रियांवर होणारा हिंसाचार	कु. दिप्ती गोपाल नेहर	103
29	राजकीय क्षेत्रात महिलांचे सबलीकरण	प्रा.साधना देशमुख	105
30	कस्तुरबा गांधी	प्रा. ज्ञानेश्वर दा. वारंगे	107
31	महाराणी लक्ष्मीबाई से संबंधित स्वतंत्रता सेनानी	प्रा.वाय.एस.राजपूत	110
32	सतराव्या शतकातील सामाजिक, आर्थिक व राजकीय जीवनातील राजमाता जिजाबाई भोसले यांची भूमिका.	रविंद्र शंकरराव फटींग	113
33	महिला सक्षमीकरण एक विचारमंथन	प्रा. डॉ. रेखा मनोहर बडोदेकर	118
34	दलित स्त्री शिक्षणाच्या आद्यप्रणेत्या : जाईबाई चौधरी	प्रा. प्रफुल एम. राजुरवाडे	120
35	भारताच्या लोकसभेतील दलित आदिवासी महिलांचा राजकीय सहभाग : एक अध्ययन	प्रा.सुधीर वि.वानुबाकोडे	124
36	बौद्ध धम्मदीक्षित स्त्रियांचे सक्षमीकरण	डॉ. प्रियराज महेशकर	127
37	मनमाड येथील दलित महिला परिषदेतील सौ. मैनाबाई भोळे यांचे भाषण	डॉ. वसंत डोंगरे	132
38	सौ. सीताबाई ब्रह्म यांचे सामाजिक क्षेत्रातील योगदान	डॉ. मंजुषा ह. धापुडकर	135
39	सशक्तिकरण के परिप्रेक्ष्य में महिलाओं के राजनीतिक अधिकार	प्रा.डॉ. प्रदिप शामरावजी ढोले	137
40	महिला सबलीकरण कायदेविषयक तरतुदी : एक चिकित्सक अध्ययन	कु. भाग्यश्री श्रीकृष्णराव गाडगे	140
41	महिलांचे राजकीय सक्षमीकरण	डॉ.सुनिता मनवर	144
42	महिला सक्षमीकरण	प्रा.डॉ. वैशाली भिवसेन भिसे	147
43	'श्रीमान योगी' त साकारलेली 'स्वराज्यप्रेरक' जिजाबाई	प्रा.डॉ.हर्षा पं.वेवले (सो.हर्षा ढाले)	149
44	राष्ट्रमाता जिजाऊ के संस्कारों का छत्रतपी शिवाजी महाराज के बालमानस पर प्रभाव	प्रा. डॉ. कुसुमदेव गं. सोनटक्के	153
45	दलित आत्मकथनातील स्त्री-पुरुष संबंधातील वर्गीय जाणवा	डॉ. गजानन बनसोड	155

46	स्वातंत्र सेनानी पार्वताबाई पटवर्धन	प्रा. डॉ. वैशाली सु. भाकरे	158
47	सायन्स अॅन्ड टेक्नॉलॉजी क्षेत्रातील महिलांचे योगदान	डॉ.मिनल खेरडे	161
48	२१ व्या शतकातील मानव अधिकार आणि महिला सक्षमीकरण प्राचार्य. प्रशांत कृष्णराव पाठक	प्रा. प्रमोद कृष्णराव पाठक	163
49	महाराष्ट्रातील स्त्री चळवळीचे ऐतिहासिक महत्व	डॉ. प्रमोद रा.चव्हाण	167
50	भारतीय क्रीडा क्षेत्रात स्त्रियांचे योगदान	प्रा. प्रविण एन. वानखडे	169
51	भारतीय इतिहासात :- स्त्रियांचे योगदान	प्रा. राजकन्या अर्जुन सुर्यवंशी	171
52	आर्थिक विकास आणि महिलांची भूमिका	प्रा. दिनेश भास्करराव खेरडे	174
53	मराठवाड्यातील स्त्री सूफी संतांचे इतिहासातील महत्व.	डॉ. किशोर मारोती वानखडे.	178
54	महिला सक्षमीकरण : भारतीय संविधानातील तरतुदी आणि कामदेविषमक साक्षरता	डॉ. प्रशांत विश्वेश्वर विघे / कु.वृषाली वसंतराव जगताप	182
55	लेडी यशोदाबाई जोशी यांचे सामाजिक कार्य	प्रा डॉ सुभाष. एस.मुरे	186
56	सुभद्राकुमारी चौहान का हिन्दी साहित्य में योगदान—देशप्रेम के परिप्रेक्ष्य में	डॉ. अरुण घोगरे	188
57	देशसेविका,समाजसेविका,कलोपासक प्रमिलाताई ओक	प्रा.डॉ.नामदेव वा. ढाले	190
58	भारताच्या सर्वांगीण विकासात महिलांचे योगदान	श्री. बेहेरे राहूल मनोहरराव	193
59	भारतातील महिला विकासाच्या वाटचालीचे महत्वाचे टप्पे:- एक अध्ययन	प्रा.डॉ. संदिप भिमराव डोंगरे	195
60	दलित उद्योजिका : कल्पना सरोज	प्रा. डॉ. सिद्धार्थ भ. जाधव	198
61	वैदर्भिय दलित महिलांची सामाजिक चळवळ	डॉ.प्रा.सौ. एस.पी. लाखे	204
62	राष्ट्रीय एकता एवं अखण्डता में स्त्री पुरुष के लिये बुद्ध तत्वज्ञान का महत्व	गंगाधर एच. पांडे	210
63	स्त्रियांचे सबलिकरण	मनोज दादाराव पवार	213
64	Women Empowerment : With Special Reference To Constitutional Provisions	Prof. Chandrashekhar Laxmanrao Korey	216
65	अनुसयाबाई काळे यांचे स्वतंत्रता चळवळीतील योगदान: चिकित्सक अध्ययन	प्रा. रवि राजेंद्र गावंडे	220

तुमच्या **Ph.D.** प्रबंधाचे
पुस्तकात रूपांतर करून मिळेल,
व ते जगभर पोहोचेल...

More Details - 9595560278,

THESIS
DISSERTATION
PROJECT
CONVERT
INTO
BOOK

Scientific Journal Impact Factor

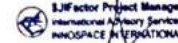
CERTIFICATE OF INDEXING (SJIF 2020)

This certificate is awarded to

Bahujan Aadhar
(ISSN: 2278-9308)

The Journal has been positively evaluated in the SJIF Journals Master List evaluation process
SJIF 2020 = 7.675

SJIF (A division of InnoSpace)

SJIFactor Project

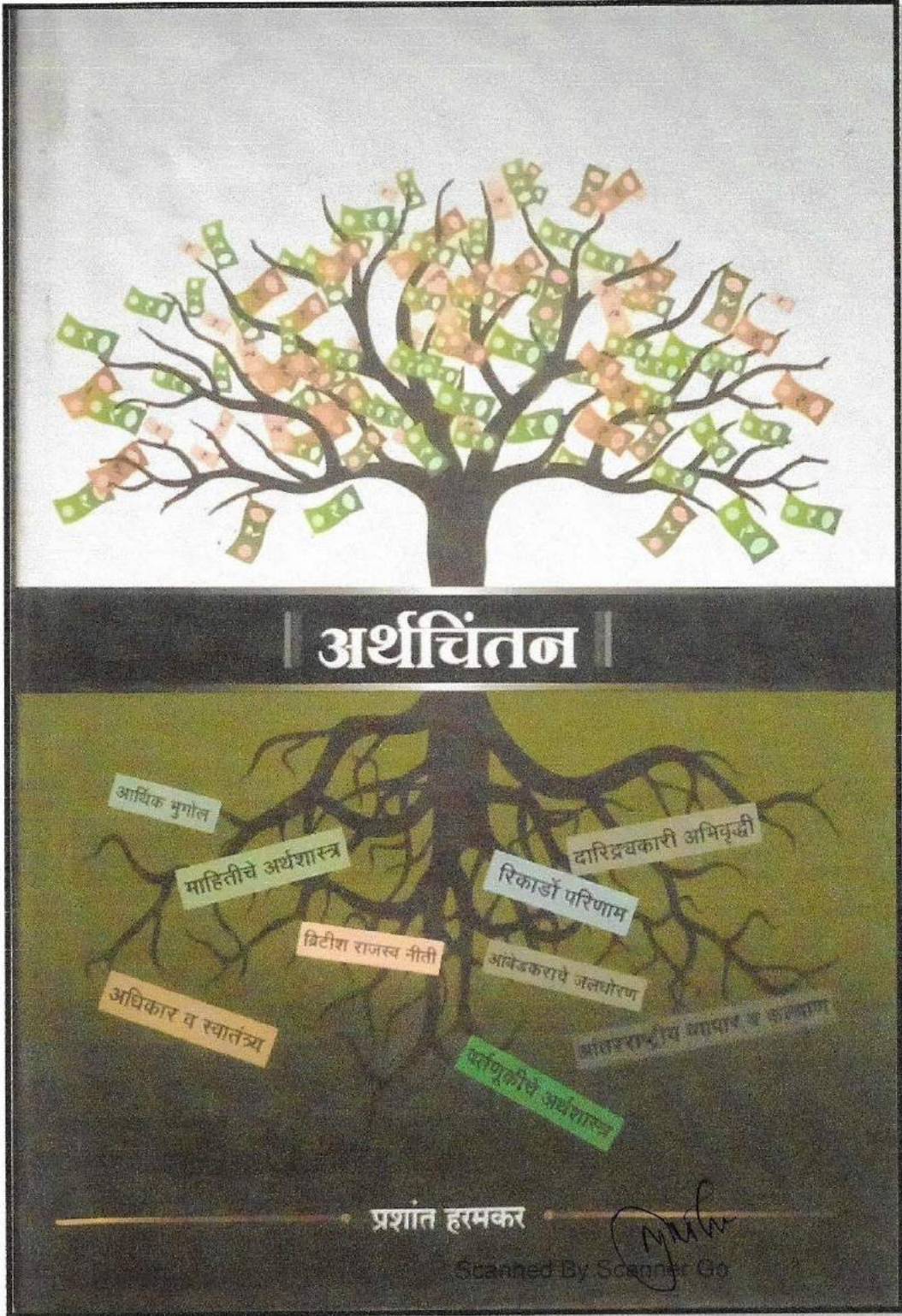
Aadhar PUBLICATIONS For Details www.aadharsocial.com Price:Rs.500/

New Hanuman Nagar, In Front Of

Pathyapustak Mandal, Behind V.M.V. College, Amravati (M.S) India Pin- 444604

Web- 9595560278, Email: aadharpublication@gmail.com

Books No: 3

Principal
Y.D.V.D Arts, Commerce
College, Teosa, Dist. Amravati

अर्थचिंतन

प्रशांत हरमकर

कौटील्य ज्ञान प्रबोधिनी संचालित
सेंटर फॉर एकाॅनॉमिक अॅन्ड सोशल स्टडीज, अमरावती.

२०१८

Scanned By Scanner Go

अर्थचिंतन

Arthachintan

- ISBN 978-81-932685-1-3
- प्रकाशन क्रमांक : १८
- प्रकाशक :
सेंटर फॉर एकाॅनॉमिक अॅन्ड सोशल स्टडीज, अमरावती.
१२, गुलमोहोर कॉलनी,
कॅम्प, अमरावती - ४४४६०२
फोन नं. (०७२१) २६६१८५१
- सर्व हक्क लेखकाकडे ©
- प्रथम आवृत्ती : ७ नोव्हेंबर, २०१८.
- किंमत ₹ ३००/-
- अक्षर जुळवणी व मुद्रक :
कॉम्प्युटर नेटवर्क - नरेंद्र पांडरीकर
३३, आव.टी.आय. कॉलनी, अमरावती.
भ्रमणघवनी-१८५०२८३२४६

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ
१) अर्थशास्त्राच्या वैज्ञानिकतेचा द्वैतवाद : संदर्भ नी.वि.सोवनीच्या आर्थिक विचारांचा	१
२) ब्रिटीशांची शोषणयुक्त राजस्व नीती : संदर्भ ना. गोखले यांच्या अंदाजपत्रकीय भाषणांचा	१
३) डॉ. बी.आर.आंबेडकरांचे जल धोरण	२
४) घटक किंमत समानीकरण - पॉल सॅम्युलसन यांचे विश्लेषण	४
५) पॉल कुगमनचे नव आर्थिक भूगोल	६
६) दारिद्र्यकारी अभिवृद्धी : निर्वचन आणि उपायोजन	६
७) विवादयता : आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि कल्याणाच्या अनुभवनिष्ठ प्रमाणतेची	८
८) जोसेफ स्टिगलिट्झ- जागतिक वित्तीय अरिष्टाची मीमांसा	९
९) मुंडेल-फ्लेमिंग यांचे मौद्रिक अर्थशास्त्रीय प्रतिमान	९
१०) संगती आणि विसंगतीसह मौद्रिक व वास्तव क्षेत्राचे सैद्धांतिक विश्लेषण	९
११) सामाजिक निवडीचे सिद्धांतातील न्याय, अधिकार आणि स्वातंत्र्य	९
१२) रिकार्डो परिणाम : वैधता आणि कार्यान्वयन	९
१३) माहितीचे अर्थशास्त्र : जॉर्ज स्टिगलर याचे विवेचन	९
१४) २०१५ चे अर्थशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक उपभोग, दारिद्र्य आणि कल्याणाला समर्पित	९
१५) २०१७ चे अर्थशास्त्राचे नोबेल पारितोषिक वर्तणूक अर्थशास्त्राला	९

या लेखांचे महत्त्वाचे व लक्षणीय वैशिष्ट्य असे की, हे सर्व लेख तात्त्विक स्वरूपाचे असून अर्थशास्त्रातील महत्त्वाच्या विषयांवर लिहिलेले आहे. अर्थशास्त्रातील महत्त्वाच्या व त्यातील सैद्धान्तिक विषयांवर लिहिणे ही बाब अवघड असते. अशा विषयांवर लिहण्यासाठी संबंधित विषयाचा व्यासंग आवश्यक असतो व विषयाची मांडणी करताना विवेचन, विश्लेषण करण्याची क्षमता आवश्यक असते. भाषेवरही योग्य ती पकड असावी लागते. डॉ.हरमकरांजवळ हे गुण असल्याने अर्थचिंतनातील सर्व लेख वाचनीय झाले असून अर्थशास्त्राच्या अभ्यासकांना ते नक्कीच आवडतील.

मराठी अर्थशास्त्र परिषदेचे संस्थापक व अध्यक्ष प्रा.नी.वि.सोवनी यांनी अर्थशास्त्राच्या स्वरूपाविषयी चिंतन करणारा लेख अत्यंत शास्त्रीय पद्धतीने लिहिला आहे. डॉ. हरमकरांनी त्याचा संदर्भ घेऊन अर्थशास्त्राच्या वैज्ञानिकतेबाबत चिकित्सक पद्धतीने लिहिलेला या पुस्तकातील लेख अभ्यासवृत्तीची चुणूक दाखविते. अर्थशास्त्र हे कोणत्या अर्थाने विज्ञानशास्त्र नाही व ते पुढील काळात ते तसे होईल का या महत्त्वाच्या प्रश्नावरील विवेचन वाचनीय झाले आहे.

इ.स. १९६१ मध्ये The Journal of Political Economy मध्ये जॉर्ज स्टिगलर यांनी Economics of Information हा संशोधनपर लेख लिहिला होता. त्याकाळी तो खूपच प्रसिद्धीस आला. स्टिगलर यांच्या या संशोधनाची डॉ.हरमकरांनी चांगल्या प्रकारे वाचकांना ओळख करून दिली आहे. या नव्या ज्ञानशाखेच्या महत्त्वाच्या पैलूवर प्रकाश टाकताना लेखकाने आपले लेखन कौशल्य सिद्ध केले आहे.

वर्तमानकाळातील महत्त्वाच्या प्रश्नांची निवड करून त्यावर अर्थशास्त्रातील अभ्यासकांनी मांडलेले विचार समर्थपणे पेलून त्यांची योग्य पद्धतीने व शास्त्रीय दृष्टिकोनातून मांडणी करण्याचे कार्य डॉ. हरमकरांनी विविध लेख लिहून केल्याचे दिसते.

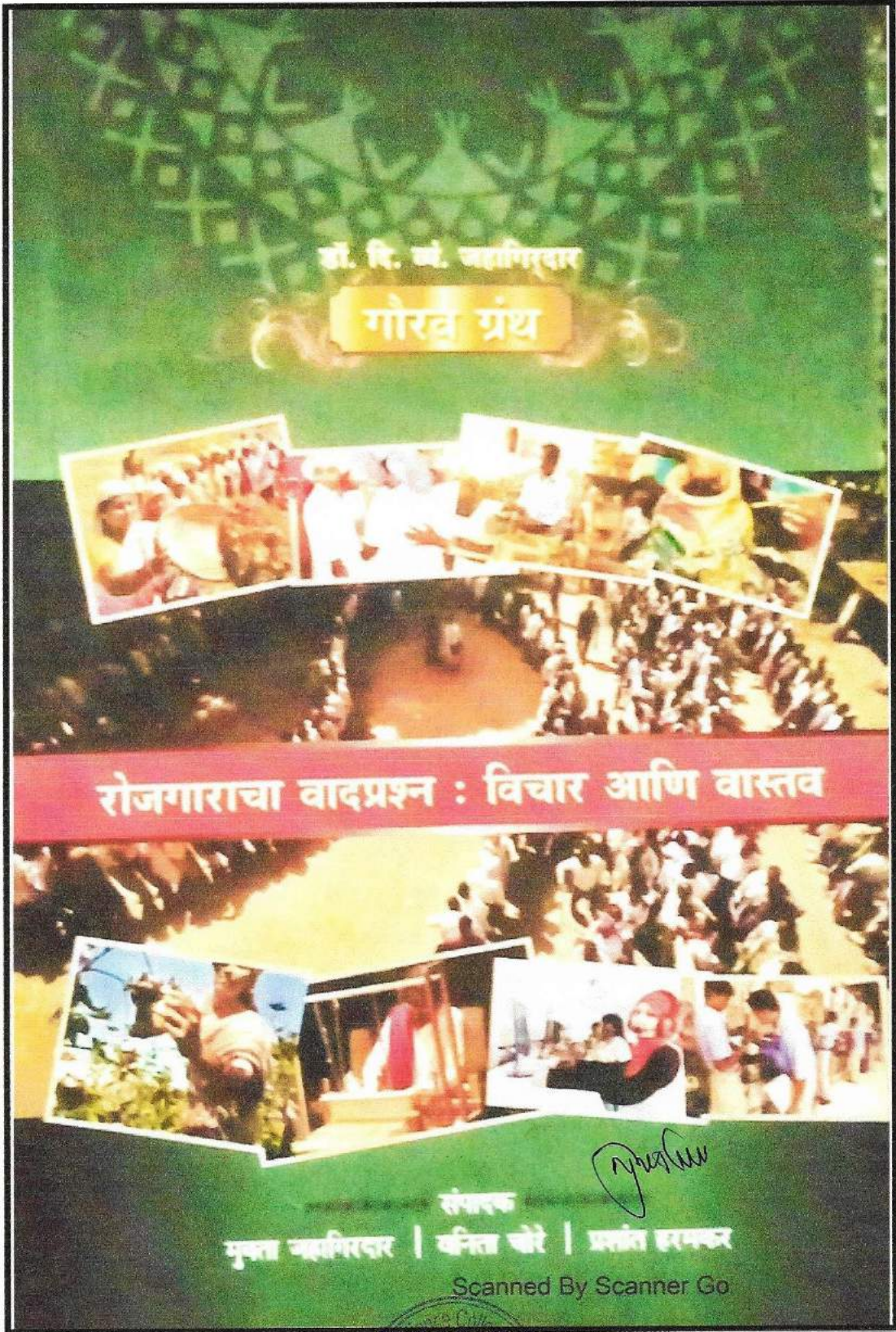
कौटिल्य ज्ञान प्रबोधिनी संचालित
सेंटर फॉर एकोनॉमिक अँड सोशल स्टडीज,
अमरावती.

978 81 912687 1 3

Scanned By Scanner Go

Books No: 4

Principal
Y.D.V.D Arts, Commerce
College, Teosa, Dist. Amravati

डॉ. दि. ध्यं. जहागिरदार गौरव ग्रंथ

रोजगाराचा वादप्रश्न : विचार आणि वास्तव

- संपादक -

मुक्ता जहागिरदार । बनिता घोरे । प्रभांत हस्मकर

कोटिन्व ज्ञान प्रबोधिनी मंचालित
सेंटर फॉर एकाॅनॉमिक अँड सोशल स्टडीज, अमरावती.
२०१८

रोजगाराचा वादप्रश्न : विचार आणि वास्तव

Rojgaracha Wadprashna : Vichar Aani Wastav

□ ISBN 978-81-932685-2-0

□ प्रकाशन क्रमांक : १७

□ प्रकाशक :

सेंटर फॉर एकाॅनॉमिक अॅन्ड सोशल स्टडीज, अमरावती.

१२, गुलमोहोर कॉलनी,

कॅम्प, अमरावती - ४४४६०२

फोन नं. (०७२१) २६६१८५१

□ सर्व हक्क संपादकांकडे ©

□ प्रथम आवृत्ती : २ डिसेंबर २०१८.

□ किंमत ₹ ३५०/-

□ अक्षर जुळवणी व मुद्रक :

कॉम्प्युटर नेटवर्क - नरेंद्र पांढरीकर

३३, आय.टी. आय. कॉलनी, अमरावती.

भ्रमणध्वनी - ९८५०२८३२४६

Scanned By Scanner Go

अनुक्रमणिका

लेखाचे शीर्षक	लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१) भांडवलशाही आणि रोजगाराचा प्रश्न	श्रीनिवास खांदेवाले	१
२) व्यापार उदारीकरण आणि रोजगाराचा वादप्रश्न	प्रशांत हरमकर	८
३) रोजगाराची बदलती रचना आणि श्रमिक कायद्यातील संभाव्य सुधार	विनायक देशपांडे	२७
४) जागतिकीकरणपूर्व व जागतिकीकरणोत्तर रोजगार धोरण	वनिता चोरे	३७
५) अमर्त्य सेन यांच्या रोजगारविषयक विचारांचे अवलोकन	आश्लेषा कुळकर्णी	५०
६) जे.एम. केन्स यांचे रोजगार विषयक विवेचन	राजश्री रायभोग	५८
७) प्रश्न रोजगाराचा - चिंतन प्रो. व्ही.के.आर.व्ही.राव आणि प्रो.अमित भादुरीचे	मुक्ता जहागिरदार	६६
८) आंतरराष्ट्रीय श्रम संघटनेचा (ILO) २०१८ चा अहवाल आणि भारतातील रोजगार स्थिती	धनश्री महाजन	८७
९) तंत्रज्ञान विकास व रोजगार-यंत्रमानव युगाच्या संदर्भात	अंजली कुळकर्णी	९२
१०) भिन्न देशांतील रोजगार स्थिती - एक दृष्टीक्षेप	मंजूषा मुसमाडे	१००
११) भारतातील सद्यकालीन रोजगारस्थितीचे अनुभवनिष्ठ आणि सैद्धांतिक विवेचन	विश्वजीत कदम	११२
१२) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील रोजगार संबंधी बदलांचा आढावा (१९९१ - २०११)	कपिल चांद्रायण	१३६

१३) भारतातील रोजगाराची समस्या	श्रीराम जोशी	१४३
१४) रोजगाराचे वास्तव : महाराष्ट्र राज्य	रामदास भांडवलकर	१४९
१५) सुधारोत्तर कालखंडात भारतीय कृषी श्रमशक्तीचा बदलता आकृतिबंध व प्रवृत्ती	धीरज कदम	१५७
१६) भारतातील स्त्री रोजगारीची सद्यःस्थिती	गजानन भारती	१६८
१७) विहीरींद्वारे होणारे सिंचन : एकूण खर्चात शेतमजुरांना प्राप्त उत्पन्नाचा वाटा	दिलीप गुर्जर	१७८
१८) रोजगार व शिक्षण - नव्या दिशेकडे वाटचाल	मृणालिनी फडणवीस	१८६
१९) रोजगाराच्या नवसंधींचे प्रयत्न	कुमुदिनी जोगी	१९१
२०) भारतातील रोजगार स्थिती-संदर्भ स्वर्णजयंती स्वरोजगार योजना व महात्मा गांधी नरेगा योजनांचा	सोनल जनबंधू	२०५
२१) Commons and MGNREGA : From generating employment to serving a common good	Pratiti Priyadarshini Rucha Ghate	२११
* लेखकांची सूची		२२२
* डॉ. दि.व्यं.जहागिरदार - व्यक्तित्व आरेखन		२२५

डॉ. दि. व्यं. जहागिरदार यांनी वयाची ७५ वर्षे पूर्ण केल्याच्या निमित्ताने त्यांच्या विद्यार्थ्यांनी त्यांच्या गौरव समारंभाचा एक भाग म्हणून, 'रोजगाराचा वादप्रश्न : विचार आणि वास्तव' हा ग्रंथ प्रसिद्ध केला आहे. सद्यःकाळात अर्थव्यवस्थेसमोर असलेल्या जटील प्रश्नांपैकी रोजगाराचा प्रश्न एक अत्यंत महत्त्वाचा प्रश्न आहे. हा प्रश्न, त्याचे बदलते स्वरूप, त्याचे भिन्न पैलू समजाऊन घेणे, त्यातील बदलांचा शास्त्रीय पद्धतीने आढावा घेण्याचा प्रयत्न अर्थशास्त्राच्या अभ्यासकांसाठी स्वाभाविक व कालोचित निवड आहे.

सद्य पुस्तकात अर्थव्यवस्थेचे स्वरूप व रोजगारातील संबंध, रोजगारासंबंधी अर्थशास्त्रज्ञांचे विचार, आंतरराष्ट्रीय श्रमसंघटनेद्वारे या प्रश्नावर टाकला गेलेला प्रकारा, भिन्न देशातील रोजगार स्थिती, भारतातील रोजगारासंबंधी माहिती देणारे विविध आहवाल, भारतात रोजगार वाढवण्याचे प्रयत्न, उपाय, कार्यान्वित केलेल्या भिन्न रोजगार योजना इ. वर अभ्यासपूर्ण लेख आहेत. रोजगाराच्या विविध पैलूवर या निमित्ताने मराठी भाषेत महत्त्वपूर्ण लिखाण उपलब्ध झाले हे या पुस्तकाचे वैशिष्ट्य ठरावे.

या पुस्तकात अनेक वर्षे अर्थशास्त्राचे अभ्यासन केलेले तज्ञ अभ्यासक तसेच तुलनेने नव्याने लिखाणात प्रविष्ट प्राध्यापकांनीही सहजतेने विषय उलगडून दाखवलेला आहे. लेखकांचे हे कौशल्य वाचकांना समाधान देईल. ग्रंथाच्या संपादकांनी रोजगारासंबंधी भिन्न पैलू निवडून अनेक लेखकांच्या लेखन सहकार्याने पुस्तक तयार करून घेतले. वाचकांना हे पुस्तक वाचावेसे वाटेल, आवडेल असा विश्वास वाटतो.

कौटिल्य ज्ञान प्रबोधिनी संचालित
सेंटर फॉर एकोनॉमिक अँड सोशल स्टडीज,
अमरावती.

Book: 05 - Prof. R. V. Patil - Librarian.

Home / Library and Information Science / Library Services in Academic Library

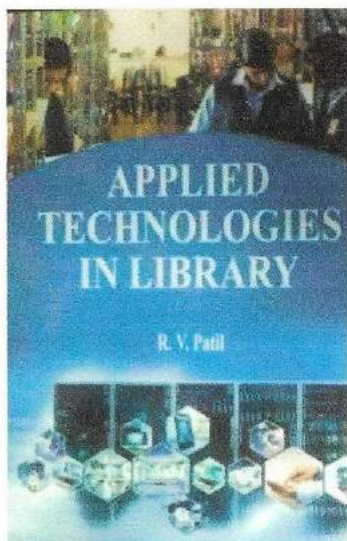
Library Services in Academic Library

Author R V Patil

Specifications

- ISBN : 9789386016522
- year : 2017

Rs 1067 ~~Rs 1350~~ 21% off

Home / Library and Information Science / Applied Technologies in Library

Applied Technologies in Library

Author R V Patil

Specifications

- ISBN : 9789386016515
- year : 2017

Rs 1067 ~~Rs 1350~~ 21% off

Principal
Y.D.V.D Arts, Commerce
College, Teosa, Dist. Amravati